

Att tala skandinaviska

När man ordnar nordiska konferenser är valet av språk en viktig fråga. Deltagarna måste förstå det som sägs och kunna tala med varandra, annars blir allt litet meningslöst... Språket har ofta kommit upp som en fråga inom NSBO.

Att förstå varandra

Språkfrågan är ingenting som är speciellt för just studentbostadssamarbetet. Det framgår bland annat i en liten trevlig skrift "Att förstå varandra i Norden" utgiven av Nordiska Rådet, Nordiska Ministerrådet och Nordiska språkrådet. Vi kommer att använda den skriften en del i det följande, ett par sidor kopieras i sin helhet. Skriften rekommenderas till läsning. (Försök hos Föreningen Norden).

Danskar, norrmän, svenskar och finlandssvenskar kan "i princip" umgås med varandra på sina modersmål. Norrmännen anses vara bäst på att förstå sina grannars språk och norskan är det språk som lättast förstås av de övriga.

Finland har ett alldeles eget språk, finska, som inte är släkt med de övriga. Landets andra officiella språk är svenska; sju procent har svenska som modersmål. Alla lär sig svenska i skolan, men aktiv svenska är inte så vanlig utanför Svenskfinland, d.v.s. kusttrakterna. I konferenserna har finnarna varit en stor och aktiv men ofta stum grupp. När språket inte räckt till har man prövat olika vägar, inte minst händerna.

Finnar som talar svenska (och finlandssvenskar) anses ofta, av t.ex. danskar, vara lättare att förstå eftersom de inte "sjunger" som rikssvenskar brukar göra.

Island har också ett språk som de flesta nordbor inte förstår. Islänningar talar dock bra "skandinaviska"; de talar en danska som är tydligare för övriga nordbor än den äkta danskan. Dessutom har många islänningar studerat i andra nordiska länder. Islänningar och finländare förstår varandra bra både i språket och i vissa vanor...

Norge har också två officiella språk: bokmål och nynorsk. De skiljer sig åt en del men det brukar inte vålla större svårigheter i samtalet.

Konferensspråket

Språket i konferenserna bestämdes från början till "skandinaviska". Det står till och med i stadgarna. Då och då har frågan tagits upp, speciellt från Helsingfors, som är Finlands mest internationella stad. NSBO styrelsen har alltid snabbt

behandlat frågan och hållit fast vid skandinaviskan som alla någorlunda förstår i alla fall.

Man kan naturligtvis fråga sig vad som menas med skandinaviska. Egentligen bör det vara ett anpassat språk, där man tänker på ordval och uttal, använder ord som har någorlunda samma betydelse i danska, norska och svenska. Det finns några fällor där samma eller liknande ord kan ha helt olika betydelser i de olika språken.

I praktiken — i varje fall vid matbordet och i baren — har det vanligen blivit så att danskar, norrmän och svenskar snart glömmer skandinaviskan och talar sina egna språk, dessvärre inte så långsamt och tydligt som de borde med hänsyn till de övrigas språkförståelse.

Några finska minnen av språket inom NSBO

Ett minne som lever kvar är från konferensen i Vasa 1975. Enligt programmet skulle bostadssystem i Nordiska länder presenteras. Per-Ivar Maudal talade om det norska systemet.

Det hela hände i Vasa universitets gamla huvudbyggnad med kanske 50 närvarande från de nordiska länderna; en stor del var finnar.

Konferensordförande var Vasabo, finlandssvensk, Jan-Erik (Janne) Bjon, aktiv i VOAS men hade länge arbetat i Irak som lokal chef för en finsk firma med med finska medarbetare från Vasa. Där brukade man använda engelska som språk mellan myndigheterna men också med andra byggnadsföretag.

Per-Ivar började berätta om den nya lagstiftningen, vad Stortinget nyss hade godkänt om studentbostadsbyggandet och om välfärdssystemet för studerande i Norge. Han talade normalt på norska med norska ord. Publiken lyssnade hövligt men, vad man kunde se, litet passivt. Det förekom många gånger ord om hybel, Stortinget, lav och så vidare.

Efter några minuter stoppade Per-Ivar och frågade ordföranden Janne Bjon: Skall jag hellre använda engelska?

Janne svarade snabbt och bestämt: Jag tror inte att det hjälper!

För en stor del av publiken var norska ord som hybel, Stortinget, lav och andra helt okända. Per-Ivar lämnade sin text och den nya lagtexten till konferensen. Redan följande år i Oslo visste man mer om skillnaderna mellan skandinaviska språk. Akkurat!

Danska är kanske det svåraste skandinaviska språket, men om man ser på skriven text av danskan och bokmål i Norge kan man konstatera att de ligger tämligen nära varandra. Det har ju sin historiska bakgrund. Många utomstående

förstår inte detta och är kanske motvilliga att lära sig danskan ordentligt.

Skrivet språk är bara litet annorlunda än svenskan, men när vi lyssnar verkar det vara helt annorlunda. Så är det inte; danskarna har bara en annan musik i uttalandet än rikssvenskarna har; finlandssvenskarna tycker ju att rikssvenskarna ”sjunger” sitt språk, men skånskan närmar sig danskan. Finlandssvenskarna har ett mer monotont sätt att tala sitt språk. — Alla naturens fåglar kan på sitt sätt sjunga om Guds nåd. Så måste vi också anpassa oss i frågan.

Den kände danske veteranen Gerner Andersen från Köpenhamn öppnade NSBO konferensen i Helsingör. Efter en mycket lång period som vd för DIS hade han, för flera år sedan, blivit pensionerad. Under hans verksamhetsperiod hade DIS en gång blivit bland annat en av Europas mest framstående konferensarrangörer med en fin konferensteknik och tolkningsanläggningar.

Nu var Gerner med i bilden igen i en ny roll: han hade kallats att bli styrelseordförande (formand) i DIS. I den rollen öppnade han konferensen med ett fint, varmt och humoristiskt tal på danska och till en del också på engelska. Han ville berätta om språkfrågorna, att de nu var i ordning under konferensen men samtidigt ville han, med dansk självironi påpeka: danskan är inte ett språk, det är en halssjukdom.

Med dessa ord fick Gerner alla sympatier och intresset bland deltagarna för danskan ökade under den konferensen betydligt.

Varför inte engelska?

”Att förstå varandra i Norden” behandlar frågan om engelska som nordiskt umgängesspråk. Många yngre finnar och islänningar har lättare för att tala engelska än svenska respektive danska. Men långt ifrån alla finnar och islänningar behärskar engelska, och också för dem som gör det är engelskan ett främmande språk. Tolkning är en bättre utväg, eftersom tolkning ger alla en möjlighet att tala sitt modersmål.

Det finns flera goda skäl för oss att hålla oss till de nordiska språken i det nordiska samarbetet.

- Bara en liten del av alla nordbor behärskar engelska så bra att de verkligen kan uttrycka sig fritt och otvunget på detta språk. Ytterst få uttrycker sig så väl eller så nyanserat eller så spontant på engelska som på sitt modersmål. ... Diskussionsinläggen skulle förlora i tankeskärpa och nyansrikedom, och kommunikationen skulle bli mer färglös och oengagerad.
- De kunskaper man som lyssnare behöver för att förstå ett grannspråk är långt mindre än de man behöver för att tala ett främmande språk. Det rör sig i

allmänhet om en handfull systematiska skillnader i uttal och stavning samt om en begränsad grupp centrala ord. Även om det kan kännas litet trögt i det först umgänget med andra nordbor brukar tillvänjningen gå fort.

- De nordiska språken är bäst lämpade för att beskriva nordiska förhållanden. Vi har i Norden många begrepp — framför allt samhälleliga och kulturella — som saknar motsvarighet på engelska.
- Den nordiska språkgemenskapen har ett starkt symbolvärde för nordborna. Den skapar en nordisk identitet och en känsla av samhörighet.

Inom NSBO finns tillfällen — exempelvis vissa minikonferenser och vid studieresor utanför Norden — då andra språk, som engelska, tyska, estniska, med fördel används. Det brukar gå lätt och utan större svårigheter. Alltid finns det någon närvarande som kan hjälpa de andra. Det förekommer också gäster från länder utanför Norden. Då har man fått ta till olika tolkningsmodeller som till exempel ”viskande tolkning”.

Tolkning

Det går trots allt inte att komma ifrån att många finnar och islänningar har svårt att följa med och förstå danska, norska, svenska. Tolkning har därför använts, speciellt i Danmark.

Erfarenheterna är också goda, möjligen med undantag för konferensen i Köpenhamn. Då hade DIS ordnat tolkanläggning, även i grupprum, och olika svenskkunniga finnar hade vidtalats att tolka. Ledsamt nog behövdes inte tolkningen eftersom tillslutningen av finnar inte var så stor, men det berodde möjligen mest på valet av konferensort...

Vid andra tillfällen har det gått mycket bättre. Närvaron av finnar vid de olika mötena har ökat betydligt. Man kan också lätt avläsa effekten, när någon säger något lustigt. Först skrattar halva församlingen och efter 30 sekunder den andra halvan.